

שליחות לדבר מצווה

"דבר שבגופו"

תוספות רי"ד מסכת קידושין דף מב עמוד ב

שאני התם דאין שליח לדבר עבירה יש מקשים א"כ לכל דבר מצוה יועיל השליח ויאמר אדם לחבירו שב בסוכה בעבורי הנח תפילין בעבורי. ולא מילתא היא שהמצוה שחייבו המקום לעשות בגופו האיך יפטר הוא על ידי שלוחו והוא לא יעשה כלום בודאי בגירושין ובקדושין מהני כי הוא המגרש ולא השליח שמה כתב בגט אנא פלוני פטרית פלונית וכן נמי האשה למי היא מקודשת כי אם לו והיא אשתו וכן בתרומה הוא נותן התרומה מפירותיו וכן בפסח הוא אוכלו ועל שמו ישחט ויזרק הדם אבל בסוכה הכי נמי יכול לומר לשליחו עשה לי סוכה והוא יושב בה אבל אם ישב בה חבירו לא קיים הוא כלום וכן לולב וציצית וכל המצות:

הגוף של השליח לא הגוף של הבעל, רק המעשה שלו מתייחס לבעלים

שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן רא

והשריש תוס' רי"ד שם וכן ביאר בס' כפות תמרים פרק לולב הגזול באורך
[מ"א ע"ב ד"ה מנא ה"מ], **דוקא מצות שנעשים בגופו הוה שלוחו כמותו אבל
לא מצות שעל גופו**, על דרך משל רצה הקדוש ברוך הוא שיהיו הקדשים
נשחטים ושוב מצוה שיעשה ע"י הבעלים ואם נשחטה הבהמה ע"י שליח
בעלים הוה כמותו, שיהיו נימולים ומצוה על האב שימול ושלוחו כמותו,
שנקשור תפילין בזרועינו, הנה הקשירה נוכל לעשות ע"י שליח שיקשור לי
תפילין על זרועי כאילו אני קשרתי', **אבל להניח על זרועו או למול ערלתו
ויהי' כאילו מונחים על זרוע המשלח, או ערלת המשלח נכרת, זה אינו, ע"כ
נאמר מצות שעל ידי גופו שלוחו כמותו אבל לא מצות שעל גופו, ותפלה אי
אפשר לעשות שליח אלא אם כן שומע גם הוא דהוה שומע כעונה, אבל בלא"ה
לא הוה עקימת שפתיו של שליח כשל משלח דהוה מצוה שעל גופו:**

קצות- שליחות למעשים, אבל לא למילי דממילא (ולכן גוף השליח אינו כגוף הבעל)

קצות החושן סימן קפב ס"ק א

והנראה לענ"ד בזה כיון דשליח של אדם כמותו לא אמרינן אלא במידי דעשיה דאז הו"ל מעשה שלוחו כמותו, אבל במידי דליכא עשיה לא אמרינן שליח של אדם כמותו, וכמ"ש הרא"ש בפירושו לנדרים דף ע"ב (ע"ב ד"ה והא) בהא דעושה שליח להפר נדרי אשתו דפריך בגמרא והא לא שמיע ליה וכתב שם ז"ל, שמיעת האפוטרופוס אינה כשמיעת הבעל ואף על פי שעשאו שליח להפר, דבמידי דממילא לא שייך מינוי שליחות עכ"ל, ומש"ה בפסח וקידושין וגירושין הו"ל מעשה שליח כמותו וכאילו הוא בעצמו שחט הפסח, וכן בקידושין וגירושין כאילו הבעל עצמו נתן הקידושין או הגירושין, וכן למ"ד יש שליח לדבר עבירה דהוא במידי דמעשה ושייך מינוי שליחות, אבל בתפילין כשהשליח מניח התפילין הנחה זו שהיא עשיה חשוב כאילו המשלח עשה הנחה זו, אבל אכתי לא הניח התפילין על ראשו אלא על ראש שלוחו דאין גוף השליח כגוף המשלח כיון דבמידי דממילא לא שייך מינוי שליחות. ומש"ה בציצית ותפילין וסוכה נהי דהו"ל עשיית השליח כעשיית המשלח, כיון דגוף שלוחו לא הוי כגופו לא עשה המעשה בגופו אלא בגוף שלוחו, אבל בפסח וקידושין וגירושין, שחיתת הפסח ומעשה קידושין וגירושין דהו"ל כאילו עשה הוא, הרי נגמר המעשה, ודו"ק ותשכח דהכי הוא ברירא דהך מלתא:

אור שמח - תועלת המצווה ורצון התורה

אור שמח הלכות שלוחין ושותפין פרק א הלכה א

אמנם העיקר כתירוץ התוס' רי"ד, וכוונתו, דמכוון המצוה יתיחס אל גופו, כמו גיטין וקדושין, שמגרש פלוני ע"י שליח, ובגט נכתב שמו של המשלח, וכן בקדושין הכסף של המשלח, ולו מתקדשת, וכן עשיית סוכה שיושב המשלח בה, וכיו"ב, אבל לא היכא שהמעשה המרכזי התכליתי יהיה אך לשליח, כמו אם יאכל חבירו מצה או יניח תפלין, ורק חסר עוד גדר בזה, והוא דבמצות כוונת תורה שיאכלו כל ישראל פסח או מצה ומרור וכיו"ב, א"כ אם יאכל אחד עבור חבירו הלא ימלא אחד כריסו עבור כל העולם, ויתבטל מכוון התורה שכל ישראל יאכלו בעצמם, וכן סוכה, שהמכוון שכל ישראל ישבו בסוכות ולא אחד עבור כולם, רק באופן שהענין הוא של חבירו, שפסחו נשחט לשמו, והוא אוכל, וכן קדושין לשמו נתקדשה פלונית, וכל ישראל יהיו להן ג"כ נשים, אמנם ברציחה וחלב וערוה צריך לחפש טעמים לשלול השליחות, משום דמכוון התורה שכל ישראל לא יאכלו חלב וכל ישראל לא יבעלו ערוה, והנפש לא יהרג, א"כ אם עושה זה נגד מכוון התורה ע"י חבירו, הרי עבר על ידי סיבה על מכוון התורה, דהנפש נרצח והערוה נבעלה והחלב נאכל, לכן סד"א דיש שליח לדבר עבירה, וכן לשמאי ברציחה, ודוק כי זה האמת בס"ד:

קצות- תוס רי"ד- האם יש קשר כל שהוא למשלה בסוף

קצות החושן סימן שפב ס"ק ב

ולאו מלתא היא שהמצוה שחייבו המקום לעשות בגופו היאך יפטור הוא ע"י שלוחו והוא לא יעשה כלום, בודאי בקידושין ובגירושין מהני כי הוא המגרש ולא השליח, שכותב בגט אנא פלוני פטרית פלונית, וכן נמי האשה למי היא מקודשת כי אם לו והיא אשתו... ומשום דגבי קבע לי מזוזה הו"ל כעושה שליח לעשות לו סוכה והוא יושב בסוכה, וה"נ במזוזה הוא הדר בבית שיש בו מזוזה, אבל במצות כיסוי שהתורה הטילה עליו מי ששפך יכסה אם מכסהו שלוחו לא קיים הוא כלום, והיינו נמי טעמא דמילה, והוא דומה לתפילין וסוכה וציצית דאינו בשליחות וכמ"ש בתוס' רי"ד. ומ"ש בתבואות שור ואל תשיבני ממה שאמרו ביבמות גבי מצות תאכל במקום קדוש כו' דהתם תני קרא לעכב ע"ש. אינו צריך לזה דודאי במידי דאכילה דבעינן שיאכל כדרך הנאתן ואם שלוחו אוכל אין לו הנאה,

מהר"ח אור זרוע

שו"ת מהר"ח אור זרוע סימן קכח

תנן האיש מקדש בו ובשלוחו. ואמרינן בגמרא מצוה בו יותר מבשלוחו. וא"כ בשחיטה ובהפרשת חלה נאמר בו. ולא יעשה שליח לשחוט בהמתו ולהפריש חלה מעיסתו? וגם לא ידעתי איך ראובן יברך על שחיטת בהמת שמעון או על הפרשת חלה מעיסה שאין הוא מצווה לשחוט בהמה זו ולא להפריש חלה מעיסה זו? וגם מאי שנא הפרשת חלה שיכול לקיים מצותו ע"י שליח מכל המצות תפילין וציצית סוכה ולולב ואכילת מצה? ושמא שחיטה והפרשת חלה אין מצוותן אלא שתתקן העיסה מדכתיב גבי תרומה גם אתם אשמעין שעיקר מצותה רק לתקן העיסה וליתן חלה לכהן. וכן שישחט הנשחט וכן קידושין עיקר המצוה שתהא לו אשה מקודשת. וכן בגירושין ובהפרשת תרומה ושחיטת קדשים ובקביעת מזוזה ועשיית מעקה. אבל בתפילין וציצית ואכילת מצה וסוכה ולולב אין שייך שליחות.

שליחות רק למצוות שהם להשיג תוצאה, ולא במעשה.

קובץ שעורים כתובות אות רנג

רנג) [דף עד ע"א] עוד כתב שם כלל בדיני שליחות במצוות, דגבי הפרשת תרומה שייך שליחות, משום דהמצווה היא שתתקן העיסה, וכן גבי שחיטת קדשים שישחט הנשחט, וכן קדושין שתהא אשה מקודשת, וכן בגירושין וקביעת מזוזה ועשיית מעקה, אבל בתפילין וציצית ואכילת מצה וסוכה ולולב לא שייך שליחות, וביאור דבריו דישנן שני מיני מצוות: **א) היכא דעיקר המצוה היא תוצאות המעשה, ובזה שייך שליחות. ב) היכא דהעשייה בעצמה היא גוף המצוה לא מהני שליחות,** ולפי"ז גם בעבירה יש לחלק כן, דלא איצטריך קרא למעוטי דאין שליח לדבר עבירה אלא היכא דקפידת האיסור היא על תוצאות המעשה, כמו בצא והרוג את הנפש, בזה שייך שליחות אי לאו מיעוטא דקרא, אבל בעבירה שהמעשה בעצמה אסורה ולא תוצאות המעשה, לא שייך דין שליחות גם בלאו קרא.

שליחות לדבר מצווה

תלוי על הסוג של מצווה

הגבלה בשליחות

מצוות במעשה מול
מצוות בתוצאה

האם המצווה רוצה
תועלת מסויימת, או לא

שליחות למעשים, ולא
לדברים אחרים

שליחות צריך איזה
קשר לבעלים בסופו של
דבר (שהם יוצאים
נשואין, או שיושבים
בסוכה, וכו')

יעיל שליחות בכל מקום-
אבל הגוף של השליח
אינו של המשלח

מהר"ח אור זרוע- מצווה
במעשה- אי שליחות.
מצווה בתוצאה- יש
שליחות.

אור שמח- אם מונים
שליח לאכילת פסח,
בטל תועלת מצוות
קרבן פסח

רא"ש- שליחות
למעשה, ולא לדבר
ממילא

תוס רי"ד לפי הקצות

הקצות וחתם סופר

חידושי הגר"ח קידושין דף מב עמוד ב - בענין שליחות במצות

...ונראה לומר באופן אחר הא דלא מהני שליחות במצוה, דכל מאי דמהני שליחות הוא רק כשהמשלח בעלים על דבר השליחות, דכל מקור הדין של שליחות הוא מגיטין וקדושין ותרומה דשם הוא בעלים על דבר השליחות, וכמו שמצינו במילתא דליתא בתנאי ליתא בשליחות דכשאינו יכול להתנות הוי ראייה שהוא לא בעלים על הדבר, וע"כ במצות שאינו בעלים לא מהני שליחות, והא דאיתא בשמאי הזקן דמהני שליחות לדבר עבירה אף דאינו בעלים, נראה דזה נתחדש בפסוק דאותו הרגת בחרב בני עמון וכדאיתא בקידושין דף מג. [א"ה, ועי' ברכ"ש קידושין סי' כ שהביא בשם הגר"ח עוד ביאור בזה].

ליצור שליחות למצווה
צריך להיות בעלים עליו

שליחות = העברת
בעלות\בעל דבר

גר"ח

שליחות לדבר מצווה

תלוי על הסוג של מצווה

הגבלה בשליחות

האם יש בעלות על המצווה הזאת

מצוות במעשה מול מצוות בתוצאה

האם המצווה רוצה תועלת מסויימת, או לא

שליחות למעשים, ולא לדברים אחרים

שליחות צריך איזה קשר לבעלים בסופו של דבר (שהם יוצאים נשואין, או שיושבים בסוכה, וכו')

יעיל שליחות בכל מקום- אבל הגוף של השליח אינו של המשלח

גר"ח- יצירת שליחות הוי העברת בעלות על הדבר. ואפשרי רק אם אתה בעלים על מצווה זו.

מהר"ח אור זרוע- מצווה במעשה- אי שליחות. מצווה בתוצאה- יש שליחות.

אור שמח- אם מונים שליח לאכילת פסח, בטל תועלת מצוות קרבן פסח

רא"ש- שליחות למעשה, ולא לדבר ממילא

תוס רי"ד לפי הקצות

הקצות וחתם סופר